

Skånebönan

STÖRRE SKÖRDAR OCH ÖKAD VIDAREFÖRÄDLING

HANDLINGSPLAN 2.0

Andelen svenskodlade baljväxter behöver öka

Efterfrågan på baljväxtbaserade produkter har länge ökat (Jordbruksverket, 2022) men nya analyser visar att marknaden kan ha stagnerat (KSLA, 2024). En trend som väntas fortsätta öka är efterfrågan i offentliga måltider, både för torkade och konserverade baljväxter samt som ingredienser i hel- och halvfabrikat (Ekomatcentrum, 2024; Jordbruksverket, 2025a). Tillgången på svenskodlade baljväxter är otillräcklig idag och trots en periodvis ökning i odlingen de senaste tio åren bygger de flesta svenska produkter fortfarande på importerad råvara. Flera analyser vittnar om att grundproblemet är en kombination av bristen på en stabil efterfrågan och ett välutvecklat förädlingsled efter skörd. Det krävs omfattande investeringar i en omställning från andra grödor som den nuvarande produktionen hos odlaren är anpassad för. Detta sammantaget gör det mycket svårt för odlare att våga satsa och bristande förutsättningar skapar en osäker lönsamhet.

Samtidigt finns en outnyttjad potential i att använda restflöden från produktion och industri, när till exempel kvalitén inte håller för människomat. Detta kan ge upphov till nya produkter, inom exempelvis djurfoder, gödsel, bioenergi och biobaserade industriråvaror som stärker ekonomin i kedjan och stimulerar ökad odling.

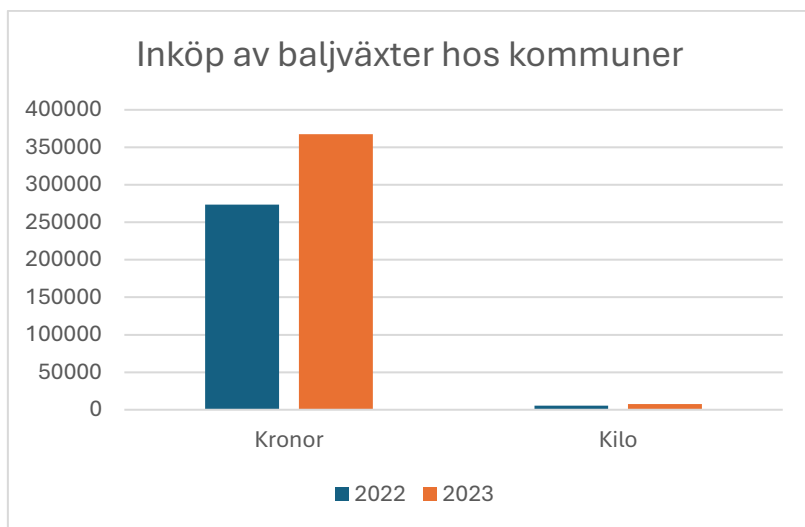
Livsmedelsstrategin 2.0 anger att Sverige bör sträva efter att den inhemska produktionen av gröna proteiner ska täcka hela marknads behov (Regeringskansliet, 2025). Detta skulle kräva en kraftig uppväxling av bland annat odling och förädling av baljväxter. Enligt Jordbruksverket är detta möjligt, men det förutsätter stärkt lönsamhet i odlingen, utveckling av attraktiva produkter och fler förädlingsanläggningar. I dag saknas tillräcklig förädlingskapacitet, vilket gör att råvaran ofta exporteras. Detta leder till ett sårbart system i en orolig omvärld. (SLU, 2022; Jordbruksverket, 2022).

Utöver att möta marknads behov spelar baljväxter en viktig roll för Sveriges livsmedelsberedskap. En låg försörjningsförmåga gör landet beroende av import och globala leveranskedjor, vilket kan få stora konsekvenser vid kris eller konflikt. I en kartläggning (Jordbruksverket, 2025b) kring vilka produktionsgrenar som kan ha förutsättningar att upprätthållas vid allvarliga kriser och ytterst krig, bör insatsvaror för odling av proteingrödor, inkl baljväxter, prioriteras i primärproduktionen. Baljväxter kan ingå i kosten för att tillgodose behovet av protein och den

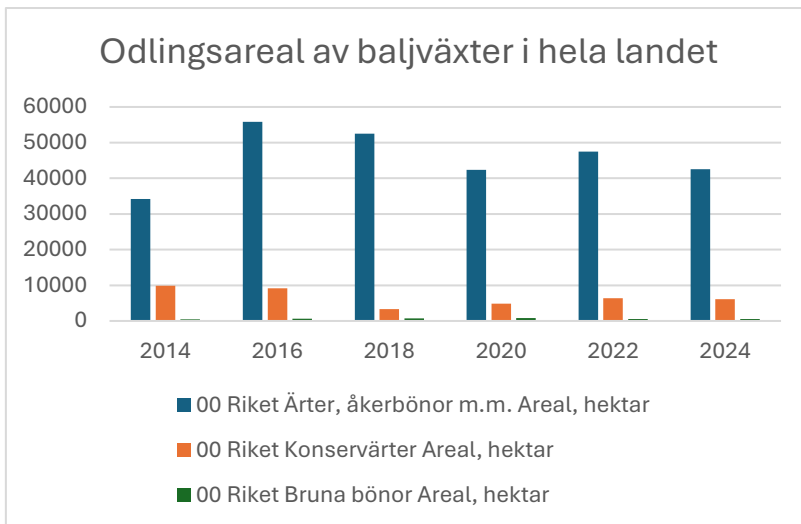
ökade areal som skulle behövas för baljväxtodling för livsmedelsproduktion bedöms finnas tillgänglig.

Baljväxter är dessutom centrala i omställningen till ett mer hållbart livsmedelssystem. De binder kväve och bidrar till god jordhälsa genom diversifierad växtföljd. Att öka andelen svenskodlade baljväxter är därmed både en klimatåtgärd och en investering i nationell motståndskraft.

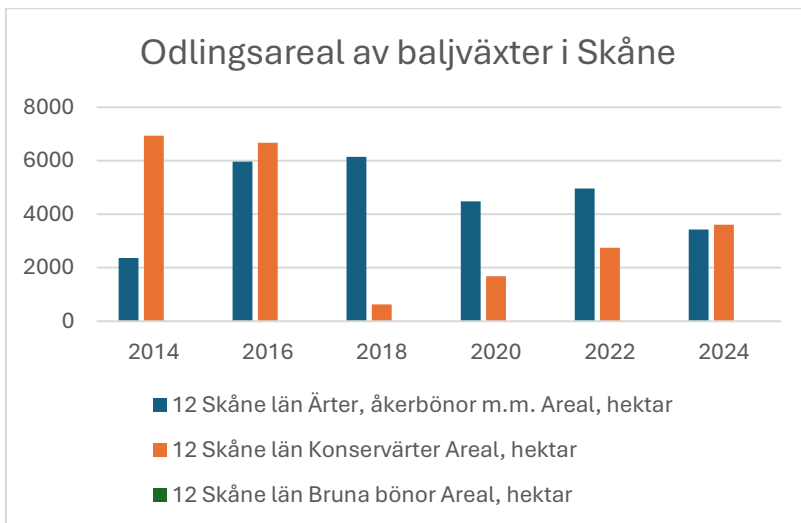
I de nya generella kostråden (Livsmedelsverket, 2025) är den sammanfattande slutsatsen att en ökad konsumtion av baljväxter kan bidra till att minska risken för kostrelaterade sjukdomar och därmed vara gynnsam för hälsan. Därför är rekommendationen att äta baljväxter ofta – gärna varje dag. Förutom att de är näringstäta kan baljväxter lagras länge utan att behöva kyla vilket gör dem lämpliga som beredskapsmat, oavsett om de är torkade eller konserverade.

Figur 2. Inköp av varugruppen "Baljväxter övriga" för kommuner. Totalt kronor och kilo. För 2022 ingår 245 kommuner och för 2023 ingår 272 kommuner. Ytterligare år saknas i SILO-databasen. Kilo för 2022: 5371 och för 2023: 7522. SILO-databas, Jordbruksverket (2025a).

Figur 2. Odlingens areal för kategorierna "ärter, åkerbönor med mera", "konservärter" och "bruna bönor" för riket mellan 2014 - 2024. Jordbruksverket (2025c)

Figur 3. Odlingens areal för kategorierna "ärter, åkerbönor med mera.", "konservärter" och "bruna bönor" för Skåne län mellan 2014 - 2024. Jordbruksverket (2025c)

Skånebönan – en gemensam handlingsplan

Skånebönan är en gemensam handlingsplan – eller snarare en gemensam plattform – för att samla aktörer och stärka Skånes position när det gäller odling av baljväxter. För att lyckas krävs en samlad och långsiktig förflyttning av hela den komplexa livsmedelskedjan. Därför är Skånebönan inte ett traditionellt projekt med slutdatum. Skånebönan lever så länge behovet finns.

Vi utgår från principen "gräva där vi står", vilket innebär att vi bygger vidare på det som redan finns i Skåne och det vi vet fungerar. Arbetet ska vara konkret, praktiskt och enkelt att ta del av.

Skånebönan startade 2022. I december 2024 beslutade parterna att revidera handlingsplanen utifrån nya insikter och behov som uppkommit. Revideringen har genomförts gemensamt av Livsmedelsakademin, LRF Skåne, Länsstyrelsen Skåne och Region Skåne.

Följande aktörer ingår i partnerskapet för Skånebönan:

- Bönland
- FoodHills
- Hushållningssällskapet Skåne
- Hållbar Utveckling Skåne
- Krinova
- Lantmännen
- Livsmedelsakademin
- Lomma kommun
- LRF Skåne
- Lunds universitet
- Länsstyrelsen Skåne
- Orkla
- Region Skåne
- RISE
- SLU Alnarp
- Skånes ärtodlarförening
- Välingetorp

Till Skånebönan finns en styrgrupp som är kopplad till den skånska livsmedelsstrategin. Styrgruppen består av: LRF Skåne, Livsmedelsakademin, Lunds universitet, Länsstyrelsen Skåne, SLU Alnarp och Region Skåne.

Denna handlingsplan är framtagen för 2025 till och med 2028.

Övergripande mål och milstolpar

Ökad produktion och vidareförädling av baljväxter i Skåne

Skåne ska bli en regional kraft för hela landet för ökad produktion och förädling av baljväxter. Skånebönan ska bidra till nya samarbeten och satsningar kring baljväxter längs med hela värdekedjan. Genom vår gemensamma handlingsplan och våra milstolpar kommer vi bidra till ökad livsmedelsproduktion i linje med målen i Livsmedelsstrategin 2.0, förbättrad folkhälsa genom ökad konsumtion av baljväxter och stärkt försörjningsberedskap.

Utifrån det övergripande målet har aktörerna enats om följande milstolpar:

1. Ökad odling av baljväxter för både livsmedel och djurfoder
2. Nya möjligheter för restflöden
3. Offentliga måltider som drivkraft för en tryggare avsättning
4. Skånebönan – regional styrka för nationella möjligheter

MILSTOLPE 1

Ökad odling av baljväxter för både livsmedel och djurfoder

Skånebönan vill öka odlingen av baljväxter till både livsmedel och djurfoder. För detta krävs fortsatta insatser vad gäller växtförädling, växtskydd, sortval och testodlingar. Skånebönan ska bidra till ökad kompetens genom rådgivning, innovationsstöd och affärsutveckling som förbättrar lönsamhet, bidrar till hållbar omställning samt minskar de ekonomiska riskerna för odlare.

Foderproduktionen kan fungera som alternativ ifall marknaden för humankonsumtion utvecklas långsamt. Det stärker stabiliteten för odlarna. Skånebönan ska medverka till att utveckla strategier och samarbeten mellan växtodlare och köttproducenter för att öka andelen skånska baljväxter i djurfoder.

MILSTOLPE 2

Nya möjligheter för restflöden

Det finns fortsatt möjligheter att ta till vara det som inte används till livsmedel eller djurfoder. Sektorn för bioenergi och andra biobaserade råvaror utvecklas snabbt, och Skånebönan kan spela en viktig roll i att främja nya högvärdiga produkter längs hela värdekedjan, till exempel biodrivmedel och gödningsmedel. Genom att ta vara på restflöden kan vi minska beroendet av syntetiskt och importerat konstgödsel, ta vara på mer av grödan jämfört med tidigare och stärka tillgången till viktiga insatsvaror för svensk livsmedelsproduktion.

MILSTOLPE 3

Offentliga måltider som drivkraft – stärk efterfrågan genom strategisk beställning

En förutsättning för att företagen ska odla och förädla mer baljväxter är att det finns kunder som kan garantera en viss volym och pris. Livsmedelsproducenter ser tendenser att det är enklare att lansera nya baljväxtprodukter inom food service än inom handeln. Inom food service är offentlig sektor en föregångare gällande köp av svenska livsmedel och ökad andel vegetabilier.

Skånebönans mål är att regionens totala offentliga inköp av svenska baljväxter ska ha ökat markant till 2028. Därför ska offentliga kök än mer engageras som nyckelaktörer för att skapa en stabil och långsiktig efterfrågan. Det krävs fortsatt arbete med upphandling, menyutveckling och uppföljning för att säkerställa att baljväxter får en naturlig och ökande plats i offentliga måltider. Samtidigt vill vi främja att beslutsfattare sätter mätbara mål för ökade inköp av svenska baljväxter, baserat på till exempel SILO-databasen.

MILSTOLPE 4

Skånebönan – regional styrka för nationella möjligheter

Skåne ska positioneras som en ledande regional aktör, samtidigt som Skånebönan blir en naturlig länk in till den nationella färdplanen för växtbaserade livsmedel, med särskilt fokus på baljväxter. Skånebönan ska fungera som en katalysator för samverkan, kunskapsuppbyggnad och utveckling längs hela värdekedjan. Vi ska bygga vidare på det som Skåne är bra på, använda det i både vår egen utveckling och nationellt. I livsmedelsstrategin 2.0 kommer Skånebönan att bidra i uppbyggnaden av den svenska försörjningsberedskapen och att implementeringen av Livsmedelsverkets nya näringsrekommendationer kan genomföras med svenska baljväxter.

Kommunikationspolicy

Varje aktör ansvarar för kommunikationen kring de aktiviteter som görs kopplat till Skånebönan. Men för att olika aktörers kommunikation ska bidra till helheten, finns ett antal kommunikativa riktlinjer att hålla sig till.

Kommunikationsmål

Målet med kommunikationen är att

1. Öka intresset att odla och använda svenska baljväxter
2. Skapa engagemang kring lösningar som kan öka lönsamheten
3. Skapa förutsättningar för Skånebönan att bli en nationell drivkraft för ökad odling av baljväxter.

Kort beskrivning

Följande text är en kort beskrivning av Skånebönan, som bör användas i pressmeddelanden, presentationer, på webbplatser, med mera för att ge en enhetlig och sammanhängande bild av Skånebönan:

Skånebönan är en plattform för samarbete mellan företrädare för livsmedels- och lantbruksföretag, universitet och forskningsinstitutioner samt offentliga aktörer. Syftet är att bidra till att odling av svenska baljväxter blir en god affär för Skånes lantbrukare.

Visuell kommunikation

Skånebönan illustreras med ett grafiskt element. Genom att använda bilden kopplat till handlingsplanen skapar vi en sammanhållen bild av Skånebönan och bidrar till den gemensamma kommunikationen. Välj med eller utan beskrivande text beroende på storlek och läsbarhet.

#skånebönan

Vi använder #skånebönan när vi kommunicerar i sociala kanaler.

Sammanfattning av Skånebönan

Följande text är en sammanfattande beskrivning av Skånebönan:

Skånebönan är en drivkraft för att svenska baljväxter ska bli en bra investering

Odlingen av baljväxter behöver öka i Skåne, både när det gäller människomat och djurfoder. För att öka lönsamheten måste offentlig sektor använda mer svenskodlade baljväxter i sina recept, och det behövs nya affärsmöjligheter som minskar de ekonomiska riskerna för odlarna. Här ingår innovativa sätt att skapa värde av restflöden från odling och förädling, och öka andelen svenska baljväxter i djurfoder. Skånebönan är en handlingsplan för att driva på förändringen.

Intern kommunikation

Effektiv extern kommunikation kräver att de aktörer som arbetar med Skånebönan är uppdaterade om arbete som pågår och resultat det ger. Bara då kan alla bidra till kommunikationsarbetet på bästa sätt.

Referenser

Källor

Ekomatcentrum (2024) Kartläggning: *Baljväxter i offentlig sektor*

<https://ekomatcentrum.se/wp-content/uploads/2024/05/Baljvaxter-i-offentlig-sektor-kartlaggning-2024-1.pdf>

Jordbruksverket (2022) *Ökad odling av baljväxter till livsmedel och foder – möjligheter och utmaningar*

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.3071dc1b181b2b565e014e05/1656583209886/RA22_7.pdf

Jordbruksverket (2025a) *SILÖ-databas 2023:3 – Inköp efter kommun och huvudgrupp*

https://livsmedelsstatistik.jordbruksverket.se/PXWeb/pxweb/sv/SILO_databas

Jordbruksverket (2025b) *En robust livsmedelsförsörjning i krig och kris – del 2: beredskapslagring av insatsvaror till jordbruket*

<https://jordbruksverket.se/download/18.46ae4116195bf598eee2d9e6/1743407331585/En-robust-livsmedesforsorjning-i-krig-och-kris-del-2-beredskapslagring-av-insatsvaror-tga.pdf>

Jordbruksverket (2025c) *Statistikdatabasen: Åkermarkens användning och antal företag med åkermark efter län och gröda. År 1981–2024*

https://statistik.sjv.se/PXWeb/pxweb/sv/Jordbruksverkets%20statistikdatabas/Jordbruksverkets%20statistikdatabas_Arealer_1%20Riket%20%C3%A4n%20kommun/JO0104B1.px

KSLA (2024) *Seminarium: Baljväxter för humankonsumtion – dåtid, nutid och framtid*

<https://www.ksla.se/aktiviteter/baljvaxter-for-humankonsumtion-datid-nutid-och-framtid/>

Livsmedelsverket (2025) L. 2025 nr 04: *Livsmedelsverkets generella kostråd för den vuxna befolkningen*

<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/rapporter/2025/l-2025-nr-04-livsmedelsverkets-generella-kostrad-for-den-vuxna-befolkningen.pdf>

Regeringskansliet (2025) *Livsmedelsstrategin 2.0*

<https://www.regeringen.se/contentassets/77b9be17a33f4d8a804512d4ac-eea517/livsmedelsstrategin-2.0.pdf>

SLU (2022) *Bönan till bordet*

<https://www.slu.se/ew-nyheter/2023/11/de-vill-ta-bonan-till-bordet/>